

Valmiussuunnitelma

Päijät-Hämeen hyvinvointialue

Yleinen osa

2026

Päijät-Hämeen
hyvinvointialue

1	Perusteet.....	3
1.1	Päijät-Hämeen hyvinvointialueen strategia.....	3
1.2	Hyvinvointialueen varautumiseen liittyvä lainsäädäntö & viranomaisvalvonta.....	3
1.2.1	Lainsäädäntö.....	3
1.2.2	Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen varautumisen valvonta ja arviointi	7
1.3	Keskeiset käsitteet ja määritelmät.....	7
2	Toimintaympäristö.....	10
2.1	Päijät-Hämeen toimintaympäristö.....	10
2.2	Hyvinvointialueen toimintaympäristö.....	10
2.3	Uhkien tunnistaminen.....	11
3	Päijät-Hämeen hyvinvointialueen perustehtävä ja rakenne.....	12
3.1	Organisaatio ja resurssit.....	14
4	Valmiussuunnittelu ja varautumisen rakenteet.....	16
4.1	Varautumisen ja valmiussuunnittelun tarkoitus ja tavoitteet.....	16
5	Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen varautumisen kansalliset rakenteet	16
5.1	Sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliset rakenteet.....	17
5.2	Pelastustoimen kansalliset rakenteet.....	17
6	Etelä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoiminnan yhteistyöalueet	18
6.1	Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalue.....	18
6.2	Sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelu.....	20
6.3	Pelastustoiminnan yhteistyöalue.....	21
6.4	Pelastustoimen valmiussuunnittelu.....	22
7	Varautuminen ja valmius Päijät-Hämeessä ja hyvinvointialueella.....	23
7.1	Maakunnalliset yhteistyörakenteet.....	23
7.2	Yhteistyö ja virka-apu.....	24
7.3	Hyvinvointialueen varautuminen.....	25
8	Hyvinvointialueen häiriötilanteen hallinta.....	28
8.1	Häiriötilanteen johtaminen.....	28
8.2	Tilannetietoisuus.....	28
8.3	Valmiuden säätely.....	28
8.4	Tehostettu viestintä.....	29
8.5	Palautuminen ja toiminnan kehittäminen.....	29
9	Valmiussuunnitelman päivittäminen.....	29
10	Versiohallinta.....	30

1 Perusteet

1.1 Päijät-Hämeen hyvinvointialueen strategia

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen strategian mukaan ennakoimme ja varaudumme, jotta palveluntuotanto on turvattu kaikissa tilanteissa. Hyvinvointialueen strateginen tavoitetilä on kuvattu alla.

Kuva: Hyvinvointialueen strategia ja palvelustrategia

Yksi strategian päätavoitteista on turvallisuuden ja hyvinvoinnin vahvistaminen. Hyvinvointialue tekee yhteistyötä eri toimijoiden kanssa alueen kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi. Turvallisuutta edistetään myös työyhteisön sisällä.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen valmiussuunnittelun tavoitteena on edistää hyvinvointialueen strategian tavoitteita. Varautumisella ja valmiussuunnittelulla luodaan valmiutta, edellytyksiä ja toimenpiteitä toteuttaa hyvinvointialueen lakisääteisiä tehtäviä normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

1.2 Hyvinvointialueen varautumiseen liittyvä lainsäädäntö & viranomaisvalvonta

1.2.1 Lainsäädäntö

Valmiuslain (1552/2011) 12 §:n mukaan valtioneuvoston, valtion hallintoviranomaisten, valtion itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten, muiden valtion viranomaisten ja valtion liikelaitosten sekä hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien, kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa.

Hyvinvointialuelain (611/2021) 150 §:n mukaan hyvinvointialueen on valmiussuunnitelmin ja normaaliolojen häiriötilanteissa tai poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muin toimenpitein huolehdittava siitä, että sen toiminta jatkuu mahdollisimman häiriöttömästi normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 50 §:n mukaan hyvinvointialueen on varauduttava ennakoon tehtävillä valmiussuunnitelmilla sekä muilla toimenpiteillä yhteistyössä alueensa kuntien ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueensa hyvinvointialueiden kanssa häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Mitä tässä pykälässä säädetään hyvinvointialueesta, sovelletaan myös HUS-yhtymään siltä osin kuin se järjestää terveydenhuoltoa. Hyvinvointialueen on 50 §:n 2 momentin mukaan varmistettava palvelujen jatkuvuus myös silloin, kun palveluja hankitaan yksityisiltä palveluntuottajilta. 4 momentin mukaan häiriötilanteisiin varautumisesta voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 50 a §:n mukaan saman sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden tulee sopia yhteistyöstä, työnjaosta ja yhteensovittamisesta varautumisessa, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Sopimus yhteistyöalueen hyvinvointialueiden välillä kattaa sen, miten hyvinvointialueet tukevat toisiaan ja miten johtovastuu voidaan tarvittaessa siirtää esimerkiksi yliopistollista sairaalaa ylläpitävälle hyvinvointialueelle.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 50 b §:n mukaan Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) voi normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa päättää hyvinvointialueiden tai yhteistyöalueiden välillä tapahtuvasta toiminnan johtamisesta, toiminnan muuttamisesta tai voimavarojen kohdentamisesta, mikäli se on tarpeen palvelujen järjestämisen turvaamiseksi tai yhteensovittamiseksi.

Edellä tarkoitettuja normaaliolojen häiriötilanteita, joiden perusteella STM voi päättää häiriötilanteen hoitamiseksi tai siihen ennakoon valmistautumiseksi tarvittavista toimenpiteistä, ovat:

- 1) pandemia;
- 2) yhteiskunnan rakenteisiin tai laajoihin ihmisjoukkoihin tehty terroristinen tai muu väkivaltainen isku;
- 3) laaja-alainen tai muuten vaikutuksiltaan vakava kyberisku;
- 4) laaja-alainen tai muuten vaikutuksiltaan vakava energihuollon häiriö;
- 5) sotilaallisen voiman käyttö tai sen uhka;
- 6) laajamittainen maahantulo ja painostaminen maahantulijoita ohjaamalla; sekä
- 7) muut vaikutuksiltaan 1–6 kohtiin rinnastuvat vakavat häiriötilanteet.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 50 c §:n mukaan valtioneuvosto asettaa sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä 50 b §:n 1 momentissa tarkoitettujen päätösten valmistelua varten enintään viideksi vuodeksi kerrallaan sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen valmiusryhmän. Valmiusryhmän tehtävänä on tukea sosiaali- ja terveysministeriötä päätöksenteossa. Valmiusryhmässä on vähintään yksi edustaja jokaiselta viideltä yhteistyöalueelta. Yhteistyöaluetasosta ohjaus- tai johtovastuuta tarvitaan tilanteissa, joissa yksittäisen hyvinvointialueen omat voimavarat eivät riitä väestön turvallisuutta, terveydentilaa ja hyvinvointia uhkaavan tilanteen hoitamiseen. Kansallista ohjaus- tai johtovastuuta taas tarvitaan tilanteissa, joissa yksittäisen yhteistyöalueen voimavarat eivät riitä tilanteen hoitamiseen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 51 §:n mukaan yliopistollista sairaalaa ylläpitävän hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän tehtävänä on sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueellaan ohjata sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelua valtakunnallisten yhtenäisten periaatteiden mukaisesti. Yliopistollista sairaalaa ylläpitävällä hyvinvointialueella ja HUS-yhtymässä tulee yhteistyöalueen tilannekuvan luomista ja ylläpitämistä varten olla sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 53 a §:n mukaan hyvinvointialue on velvollinen normaaliolojen häiriötilanteissa ja valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdan mukaisissa poikkeusoloissa antamaan Puolustusvoimille ja Rajavartiolaitokselle sekä Puolustusvoimien pyynnöstä Pohjois-Atlantin

liitolle, sen jäsenmaiden asevoimille ja muille Suomen liittolaisille niiden tarvitsemaa virka-apua terveydenhuollon palvelujen järjestämisessä. Virka-avun antamisen on oltava virka-avun pyytäjän vastuulle kuuluvien henkilöiden terveyden turvaamisen kannalta välttämätöntä. Virka-avun antaminen ei saa vaarantaa hyvinvointialueen muiden lakisääteisten tehtävien hoitamista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 53 b §:n mukaan hyvinvointialue on velvollinen varautumaan valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuihin poikkeusoloihin ja niissä tapahtuvaan Puolustusvoimien ja Pohjois-Atlantin liiton ja sen jäsenmaiden asevoimien tukemiseksi tarvittavan terveydenhuollon järjestämiseen valtioneuvoston päätöksessä tarkemmin määrättyllä tavalla:

- 1) turvaamalla ja suojaamalla kriittisiä terveydenhuollon toimitiloja huomioiden myös alueen väestön tarve;
- 2) mahdollistamalla kriittisten terveydenhuollon toimintojen siirrettävyys niiden suojaamiseksi;
- 3) ylläpitämällä normaaliolojen tason ylittäviä ensihoidon resursseja ja
- 4) turvaamalla riittävä materiaalisen varautumisen taso lääkkeissä, hoitotarvikkeissa ja lääkinnällisissä laitteissa.

Hyvinvointialue on velvollinen osallistumaan valtioneuvoston päätöksessä tarkemmin määrättyllä tavalla yhteiseen suunnitteluun, koulutukseen ja harjoitteluun Puolustusvoimien ja Pohjois-Atlantin liiton kanssa 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi ja tarvittavan osaamisen varmistamiseksi.

Asetuksella (308/2023) hyvinvointialueiden varautumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteisiin annetaan perussäännökset hyvinvointialueiden valmiussuunnittelusta, tilannekuvan muodostamisesta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnitelmien vähimmäissisällöstä. Hyvinvointialueiden on varauduttava ennakkoon tehtävillä valmiussuunnitelmilla sekä muilla toimenpiteillä häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Asetuksen 4 §:ssä säädetään tarkemmin myös yksityisten palveluntuottajien ohjauksesta varautumisessa. Asetuksen 1 §:ssä mukaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnitelmien tulee sisältää häiriötilanteisiin varautumiseksi sekä jatkuvuudenhallinnan turvaamiseksi ainakin seuraavat asiakokonaisuudet:

- 1) valmiuden säätelyn tasot ja hälytysjärjestelyt;
- 2) menettelytavat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 51 §:ssä tarkoitetun tilannekuvatiedon keräämiseksi ja jakamiseksi;
- 3) suunnitelmat henkilöstö-, tila- ja materiaaliressurssien sekä tukipalveluiden toiminnan riittävyyden varmistamiseksi;
- 4) suunnitelmat yhteistyön toteutuksesta viranomaisten, yksityissektorin ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa häiriötilanteisiin varautumisessa ja hoitamisessa;
- 5) suunnitelmat sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön valmiuskoulutusten ja valmiusharjoitusten toteutuksesta ja seurannasta;
- 6) suunnitelmat valmiustoimintaan liittyvästä yleisestä viranomaisviestinnästä sekä viestinnästä häiriötilanteissa.

Pelastuslain (379/2011) 64 §:n 2 momentin mukaan pelastustoimen viranomaisten on varauduttava toimialaansa kuuluvien väestönsuojelutehtävien hoitamiseen riittävin suunnitelmin ja etukäteen tapahtuvin valmisteluin:

- 1) huolehtimalla väestönsuojelutehtävien edellyttämästä sodan ajan uhkien ja niiden vaikutusten arvioinnista;
- 2) kouluttamalla ja varaamalla henkilöstöä ja väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstöä sekä muuta henkilöstöä väestönsuojelutehtäviin;
- 3) huolehtimalla väestönsuojelun johtamis-, valvonta- ja hälytysjärjestelmien perustamisesta ja ylläpidosta;
- 4) varautumalla valmiuslain 121 §:ssä tarkoitettuun väestön siirtämiseen; sekä
- 5) huolehtimalla muistakin näitä vastaavista toimenpiteistä.

Edellä 1 momentissa säädetyn lisäksi pelastustoimen viranomaisten varautumisesta poikkeusoloihin säädetään valmiuslaissa.

Pelastuslain 65 §:n mukaan valtion, hyvinvointialueen ja kunnan viranomaisen, laitoksen ja liikelaitoksen sekä muun julkisyhteisön vastuulla olevat väestönsuojelutehtävät ja niihin varautuminen kuuluvat niissä palvelevan viran- tai toimenhaltijan virkavelvollisuuksiin ja työsuhteessa olevan henkilön tehtäviin. Edellä sanottu koskee myös näiden tehtävien suorittamista varten tarpeelliseen koulutukseen osallistumista.

Kukin viranomainen huolehtii väestönsuojelutehtäviin tarvitsemansa henkilöstön varaamisesta ja kouluttamisesta.

Pelastustoimen viranomaiset huolehtivat niiden vastuulla olevien väestönsuojelutehtävien edellyttämän toiminnan ja suunnitelmien yhteensovittamisesta. Ahvenanmaan valtionvirasto huolehtii yleisesti Ahvenanmaan maakuntaa koskevien väestönsuojeluvalmistelujen ja -järjestelyjen yhteensovittamisesta.

Viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset, jotka ovat velvollisia varautumaan väestönsuojeluun, ovat velvollisia laatimaan pelastuslaitoksen johdolla ja yhteistoiminnassa keskenään tarpeelliset suunnitelmat tehtäviensä hoitamisesta väestönsuojelussa. Pelastuslaitokselle on annettava selvitykset väestönsuojeluun käytettävissä olevista voimavaroista.

Valtioneuvoston asetus yhteistoiminnasta väestönsuojeluun varautumisessa (570/2024) määrää, että hyvinvointialueen pelastustoimen viranomaisen on asetettava toimialueellaan väestönsuojelun yhteistyöryhmä. Yhteistyöryhmän tehtävänä on hyvinvointialueen pelastustoimen ja muiden hyvinvointialueen alueella toimivien viranomaisten vastuulla olevien väestönsuojelutehtäviin varautumisen ja suunnitelmien yhteensovittaminen.

Yhteistyöryhmässä tulee olla jäsen ainakin pelastustoimesta, Puolustusvoimista, sosiaali- ja terveystoimesta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta, aluehallintovirastosta sekä alueen kunnista. Yhteistyöryhmässä voi olla jäseniä myös muista viranomaisista.

Asetuksen 3 § määrittää yhteistyöryhmässä käsiteltävät asiat. Näitä ovat ainakin seuraavat asiat:

- 1) hyvinvointialueen pelastusviranomaisen johdolla laaditun sodan ajan uhkien ja niiden vaikutusten arvioinnin johtopäätösten huomioiminen yhteistyöryhmässä edustettuna olevilla toimialoilla;
- 2) eri toimialojen etukäteisvalmistelut ja yhteistoiminta valmiuslain (1552/2011) 121 §:ssä tarkoitetussa väestön siirtämisessä;
- 3) viranomaisten, laitosten ja liikelaitosten välinen vastuunjako ja voimavarat varauduttaessa valmiuslain 121 §:n nojalla siirretyn väestön majoitukseen, muonitukseen ja muuhun huoltoon ja siirretyn väestön tilapäiseen majoittamiseen;
- 4) väestönsuojelun johtamista ja koordinaatiota koskevat suunnitelmat ja muut toiminnan etukäteisvalmistelut;
- 5) alueen väestönsuojatilanne ja suojien käyttöönottoon ja suojautumisen johtamiseen varautuminen;
- 6) sodan ajan pelastustoiminnan yhteistyöhön varautuminen;
- 7) alueiden ja tilojen käyttöön ottamiseen varautuminen;
- 8) tavaroiden hallintaan ottamiseen varautuminen;
- 9) liikkumis- ja oleskelurajoitusten asettamiseen varautuminen;
- 10) alueen väestön omatoiminen varautuminen poikkeusolojen uhkiin; sekä
- 11) varautuminen viestintään 1–10 kohdassa mainituissa asioissa.

Varautumiseen liittyvien velvoitteiden osalta on huomioitava, että hyvinvointialueen varautumiseen ja valmiussuunnitteluun vaikuttavaa sääntelyä on myös muussa lainsäädännössä esim. laissa

pelastustoimen järjestämisestä (613/2021), laissa huoltovarmuuden turvaamisesta (1390/1192), sosiaalihuoltolaissa (1301/2014), terveydenhuoltolaissa (1326/2010), säteilylaissa (592/1991) jne.

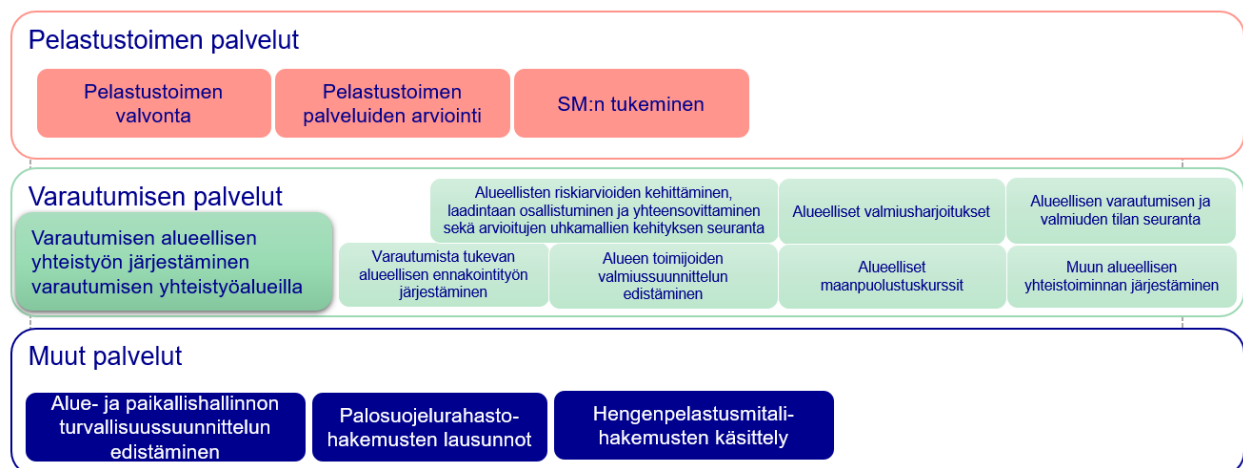
1.2.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen varautumisen valvonta ja arviointi

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan yleisestä ohjaamisesta, suunnittelusta ja kehittämisestä. Valtiovarainministeriö (VM) seuraa ja ohjaa hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta. Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumista valvoo ja arvioi Lupa- ja valvontavirasto (LVV).

Pelastustoimen yleinen johtaminen, ohjaus ja valvonta kuuluvat sisäministeriön pelastusosastolle (SM). Lupa- ja valvontavirasto valvoo ja arvioi pelastustoimea sekä pelastustoimen palvelujen saatavuutta ja tasoa. Valvonnan tarkoituksena on varmistaa yhdenvertaiset peruspalvelut, tukea pelastustoimen kehittymistä ja varmistaa, että lakia noudatetaan. SM ja LVV valvovat ja arvioivat PELA:n valmiutta ja varautumista selvitysten, arviointikäyntien ja valmiustarkastusten avulla.

Lupa- ja valvontavirasto (LVV) vastaa varautumisen alueellisesta yhteistyöstä.

Pelastustoimen ja varautumisen osaston palvelut

Kuva: Lupa- ja valvontaviraston pelastustoimen ja varautumisen osaston palvelut

1.3 Keskeiset käsitteet ja määritelmät

Kokonaisturvallisuuden sanastossa kuvattuja keskeisiä käsitteitä ja niiden määritelmiä:

Alueellinen yhteinen varautuminen. Maakunnan alueella tehtävän varautumisen osa-alue, johon osallistuvat alueella toimivat viranomaiset, kunnat, elinkeinoelämä ja järjestöt yhdessä.

Huoltovarmuus. Toiminta, jonka tarkoituksena on turvata väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämätön tuotanto, palvelut ja infrastruktuuri vakavien häiriötilanteiden ja poikkeusolojen varalta.

Häiriötilanne. Uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää.

Jatkuvuudenhallinta. Huoltovarmuutta parantava organisaation prosessi, jolla tunnistetaan toiminnan uhat ja arvioidaan niiden vaikutukset organisaatiossa ja sen toimijaverkostossa sekä luodaan

toimintatapa vakavien häiriötilanteiden hallinnalle ja toiminnan jatkuvuudelle. Jatkuvuudenhallinta on organisaation ylimmän johdon hyväksymää strategista ja operatiivista toimintaa, jolla organisaatio varautuu hallitsemaan häiriötilanteet ja jatkamaan toimintaa ennalta määritellyllä hyväksyttävällä tasolla. Jatkuvuudenhallinnan painopiste on normaaliolojen häiriöissä, mutta prosessiin voi sisältyä myös poikkeusoloihin varautumista.

Kokonaisturvallisuus. Tila, jossa yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuviin uhkiin ja riskeihin on varauduttu.

Normaaliolot. Yhteiskunnan pääsääntöinen tila, jossa yhteiskunnan elintärkeät toiminnot voidaan turvata ilman, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö. Vaikka yhteiskunnan tilassa olisi häiriötä, kyseessä on normaaliolot, jollei valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa ole todennut poikkeusoloja. Normaalioloissa esiintyvät uhkat voidaan ehkäistä ennalta tai tarvittaessa torjua viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin ja voimavaroin sekä yritysten normaalein riskienhallinnan keinoin; poikkeusoloissa saatetaan tarvita säännönmukaisista tai normaaleista poikkeavia toimivaltuuksia ja keinoja. Normaalioloissa rakennettavat järjestelmät ja muut toimenpiteet luovat perustan toiminnalle häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Pelastussuunnitelma. Onnettomuuksien ennaltaehkäisemiseksi ja vaaratilanteiden varalta tiettyä kohdetta varten laadittava suunnitelma. Kohde, jota varten pelastussuunnitelma laaditaan, voi olla rakennettu tai toiminnallinen (jälkimmäisestä esimerkkinä suuri yleisötapahtuma). Pelastussuunnitelmasta säädetään pelastuslaissa (379/2011).

Poikkeusolot. Valmiuslaissa tarkoitettu yhteiskunnan tila, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriötä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö. Poikkeusolojen vallitsemisen toteaa valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa. Viranomaisten poikkeavista toimivaltuuksista poikkeusoloissa säädetään valmiuslaissa (1552/2011), ja näiden säännösten soveltamisen aloittamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella (nk. käyttöönottoasetus).

Riskienhallinta. Varautumisessa riskienhallinta on useiden eri tahojen yhteistyötä. Sitä tekevät sekä yritykset, eri toimialat ja viranomaiset, kunnat ja valtio. Viranomaisilla ja joillain yrityksillä on lakisääteinen velvollisuus laatia valmiussuunnitelmia, johon riskienhallinta kuuluu tärkeänä osana. Riskienhallintaan kuuluu myös riittävien resurssien määrittäminen.

Tilannekuva. Koottu kuvaus vallitsevista olosuhteista, käsillä olevan tilanteen synnyttäneistä tapahtumista, tilannetta koskevista taustatiedoista ja tilanteen kehittymistä koskevista arvioista sekä eri toimijoiden toimintavalmiuksista. Tilannekuva tarvitaan päätöksenteon tueksi. Tilannekuva voidaan käsittää myös suppeammin tarkoittamaan vain esimerkiksi karttaa ja suullista tai kirjallista tietoa esillä olevasta tilanteesta.

Uhka. Uhkamallin pohjalta laadittava arvio, jossa konkreettisesti käsitellään uhkan lähdettä, kohdetta, toteutumistapaa, todennäköisyyttä, vaikutuksia tehtävien hoitamiseen sekä vastatoimenpidemahdollisuuksia ja niiden valmisteluun tarvittavaa aikaa. Mahdollisesti toteutuva haitallinen tapahtuma tai kehityskulku. Uhka eroaa vaarasta siten, että uhka on epävarmempi kehityskulku ja vaara puolestaan käytännöllinen ja riskienhallinnallisin toimenpitein käsiteltävä asia.

Valmiuden säätely; > valmiuden tehostaminen; > valmiuden kohottaminen. Toimenpiteet, joilla yhden tai useamman organisaation toiminnot saatetaan toimimaan kulloistakin uhkaa vastaavassa tilanteessa. Valmiuden säätelyllä kohotetaan tai alennetaan organisaation valmiutta normaali- ja poikkeusoloissa.

Valmius. Varautumisen tuloksena saavutettu tila, jossa kyetään vastaamaan erilaisiin uhkiin. Valmiuden alalajeja ovat mm. johtamisvalmius ja materiaallinen valmius.

Valmiussuunnittelu. Normaalioloissa tapahtuva varautumisen suunnittelu.

Valmiussuunnitteluprosessissa selvitetään muun muassa häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaikutukset organisaation tehtäviin ja toimintaan, toiminnassa ja tehtävissä tapahtuvat muutokset, toiminnan jatkuvuuden turvaaminen ja toimenpiteet normaalioloihin palaamiseksi. Valmiussuunnittelun yksi tärkeä osa on valmiussuunnitelman teko. Esimerkiksi poikkeusoloihin riittävää varautumisen tasoa ei kuitenkaan kyetä ylläpitämään pelkästään suunnittelun keinoin, vaan suunnitelman lisäksi tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä ja järjestelyjä toiminnan varmistamiseksi.

Varautuminen. Toiminta, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Varautumistoimenpiteitä ovat muun muassa valmiussuunnittelu, jatkuvuudenhallinta, etukäteisvalmistelut, koulutus sekä valmiusharjoitukset.

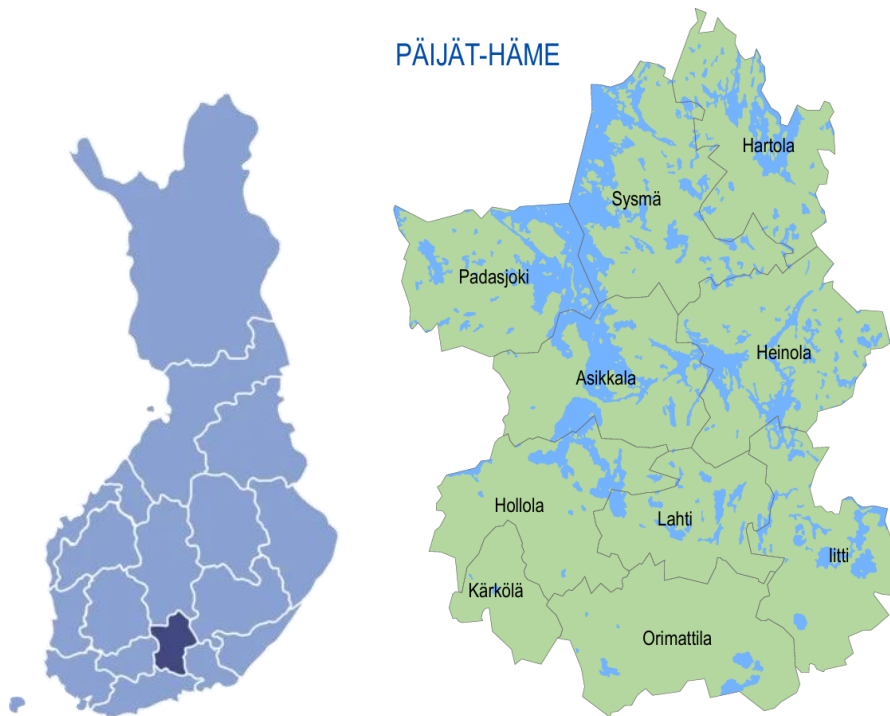
Virka-apu. Lainsäädäntöön perustuva jonkin viranomaisen voimavarojen tilapäinen käyttö toisen viranomaisen toiminnan tukemiseksi. Virka-apu perustuu eri toimialojen lainsäädännössä määrättyyn oikeuteen saada apua toiselta viranomaiselta.

Väestönsuojelu. Aseellisen hyökkäyksen johdosta tapahtuva toiminta, jonka tarkoituksena on siviiliväestön suojelu hyökkäyksen vaaroilta ja auttaminen selviytymään hyökkäyksen välittömiltä vaikutuksilta sekä välttämättömien edellytysten luominen eloonjäämiselle.

2 Toimintaympäristö

2.1 Päijät-Hämeen toimintaympäristö

Päijät-Häme on noin 200 000 asukkaan maakunta, johon kuuluu kymmenen kuntaa: Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Iitti, Kärkölä, Lahti, Orimattila, Padasjoki ja Sysmä. Lahti on maakunnan keskuskaupunki. Päijät-Hämettä ympäröivät Uusimaa etelässä, Kanta-Häme lännessä, Pirkanmaa luoteessa, Keski-Suomi pohjoisessa, Etelä-Savo koillisessa ja Kymenlaakso idässä. Maakunnan kokonaispinta-ala on 6 256 km², josta 5 124 km² on maata.

Kuva: Suomen ja Päijät-Hämeen kartat (Maanmittauslaitos 2020)

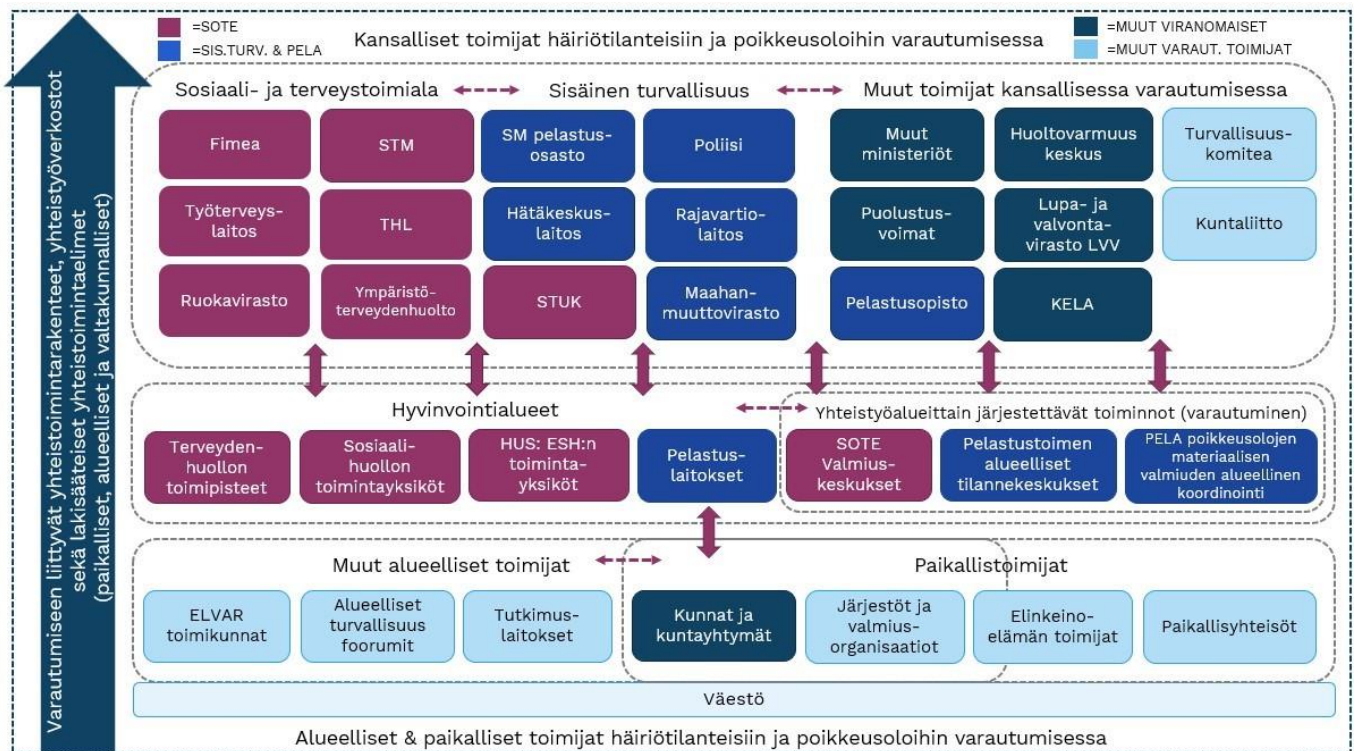
2.2 Hyvinvointialueen toimintaympäristö

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen toimintaympäristökuvaus pohjautuu kansallisiin, alueellisiin ja paikallisiin arvioihin ja raportteihin.

Hyvinvointialueen toimintaympäristön erityispiirteitä tarkastellaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden näkökulmasta vuosittain julkaistavasta Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) alueellisesta asiantuntija-arviosta, jossa THL arvioi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä hyvinvointialueella. [THL:n asiantuntija-arvio.](#)

Päijät-Hämeen hyvinvointialue on tuottanut hyvinvointiraportin, joka on raportti alueen asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä. [Hyvinvointiraportti \(pdf-tiedosto\).](#)

Päijät-Hämeen liitto on tuottanut hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman 2021–2025. Hyvinvointikertomus on tilannekuva päijäthämäläisten hyvinvoinnista, terveydestä ja hyvinvoinnin taustatekijöistä sekä toimintaympäristöstä. [Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.](#)

Kuva: Varautumisen toimijat, joiden välillä yhteistyö, työnjako ja tiedonvaihto tulee varmistaa hyvinvointialueiden häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumisessa. (Kuntaliitto 2026).

2.3 Uhkien tunnistaminen

Hyvinvointialueen valmiussuunnittelu perustuu kansalliseen ja alueelliseen riskiarvioon. Kansallinen riskiarvio on sisäministeriön julkaisema asiakirja, jonka tarkoituksena on ennakoida Suomeen mahdollisesti kohdistuvia suhteellisen äkillisiä tapahtumia, jotka vaativat viranomaisilta normaalia poikkeavia toimia tai avun pyytämistä muilta mailta. Kansallisessa riskiarviossa on tunnistettu uhkamalleja ja häiriötilanteita, joilla on laajaa kansallista merkitystä ja arvioitu niiden vaikutusta yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin. Kansallinen riskiarvio uudistetaan vuoden 2026 lopussa.

[Kansallinen riskiarvio.](#)

Päijät-Hämeeseen laaditaan määräajoin alueellinen riskiarvio, viimeksi vuonna 2023. Alueellinen riskiarvio täydentää kansallista riskiarviota ja se tuo tarkempaa näkymää eri alueiden mahdollisista riskeistä ja varautumistarpeista. Riskiarvion tavoitteena on toimia eri organisaatioiden varautumisen tukena. Alueellinen riskiarvio uudistetaan kansallisen riskiarvion valmistuttua. [Alueellinen riskiarvio.](#)

Päijät-Hämeen maakunnan toimintaympäristön tarkempi kuvaus riskikohteineen kuvataan Päijät-Hämeen pelastuslaitoksen riskianalysissä.

3 Päijät-Hämeen hyvinvointialueen perustehtävä ja rakenne

Päijät-Hämeen hyvinvointialue on itsehallinnollinen julkisyhteisö, jolla on vastuu julkisesti rahoitetun sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä omalla toiminta-alueellaan eli Päijät-Hämeen maakunnan alueella.

Hyvinvointialueen järjestämisvastuu

Laki hyvinvointialueesta (611/2021) mukaan hyvinvointialue vastaa sille lailla säädettyjen tehtävien hoitamisesta, hyvinvointialueen asukkaan laissa säädettyjen oikeuksien toteutumisesta ja palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta sekä järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden:

1. yhdenvertaisesta saatavuudesta;
2. tarpeen, määrän ja laadun määrittelemisestä;
3. tuottamistavan valinnasta;
4. tuottamisen ohjauksesta ja valvonnasta;
5. viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä.

Sosiaali- ja terveydenhuolto

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) mukaan hyvinvointialue vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä alueellaan ja on järjestämisvastuussa asukkaidensa sosiaali- ja terveydenhuollosta. Hyvinvointialueella on oltava riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius vastata sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja sen on huolehdittava asukkaidensa palvelutarpeen mukaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuudesta kaikissa tilanteissa.

Pelastustoimi

Laki pelastustoimen järjestämisestä (613/2021) mukaan hyvinvointialueen pelastustoimen palvelutason tulee vastata kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia ja muita uhkia. Palvelutasoa määriteltäessä on otettava huomioon myös toiminta valmiuslain (1552/2011) 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa ja siihen varautuminen. Palvelutasopäätöksen valmistelu on käynnissä 2026 kohti kautta 2027–2030.

Hyvinvointialue vastaa pelastustoimen järjestämisestä alueellaan siten kuin laissa pelastustoiminnan järjestämisestä ja muussa laissa säädetään.

Hallintosääntö ja päätöksenteko

Hyvinvointialueella ylintä päätöksentekovaltaa käyttää aluevaltuusto. Aluevaltuusto vastaa hyvinvointialueen taloudesta ja toiminnasta.

Hallintosääntö on hyvinvointialueen hallinnon ja toiminnan keskeinen ohjausväline. Hyvinvointialueen hallintosäännössä määritellään esimerkiksi hyvinvointialueen toimielin- ja viranhaltijarakenne sekä niiden väliset toimivalta- ja vastuusuhteet. [Hyvinvointialueen hallintosääntö](#).

Hallintosäännössä on useita varautumista ja valmiussuunnittelua koskevia pykälä:

3 §:n mukaan aluehallitus vastaa hyvinvointialueen kokonaisturvallisuuden hallinnasta ja varautumisen järjestämisestä normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Kokonaisturvallisuuden hallinnalla tarkoitetaan uhkiin varautumista, normaaliolojen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen hallintaa sekä palautumista normaalioloihin.

Hyvinvointialuetta koskeva varautumisvelvollisuus koskee myös hyvinvointialuelain 4 §:ssä tarkoitettuja hyvinvointialuekonserniin ja hyvinvointialueen toimintaan kuuluvia organisaatioita. Varautuminen tulee huomioida myös hankintasopimuksissa.

27 §:n mukaan aluehallitus päättää valmiussuunnitelman hyväksymisestä

Hallintosäännön luvussa 6 on kuvattu normaalista toimivallasta poikkeaminen poikkeusoloissa.

41 §:n mukaan hallintosäännön muiden lukujen toimivaltamääräyksistä voidaan poiketa välttämättömän syyn vuoksi. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi henkeen ja terveyteen kohdistuvat uhat sekä elintärkeiden palveluiden keskeytymiseen, talouteen, kiinteistöihin, muuhun omaisuuteen tai ympäristöön kohdistuvat uhat, jotka aiheuttavat välittömän vaaran tai muun vakavan toiminnallisen tai taloudellisen riskin.

Hyvinvointialuejohtaja voi käyttää normaalista toimivallasta poikkeavaa päätösvaltaa hyvinvointialueen palvelujen turvaamiseksi ja tilanteen normalisoimiseksi välttämättömän syyn vuoksi.

Toimialajohtaja voi käyttää normaalista toimivallasta poikkeavaa päätösvaltaa hyvinvointialueen palvelujen turvaamiseksi ja tilanteen normalisoimiseksi omalla toimialallaan välttämättömän syyn vuoksi, ellei hyvinvointialuejohtaja päättä asiasta.

Aluehallitukselle tulee raportoida tähän lukuun perustuvalla toimivallalla tehdyistä päätöksistä.

42 §:n mukaan aluehallitus voi vahvistaa hyvinvointialuejohtajan ja toimialajohtajan normaalista toimivallasta poikkeavan päätösvallan määrääjäksi 44 §:ssä mainitun välttämättömän syyn vuoksi. Aluehallitus voi vahvistamisen sijaan, sekä ennen määrääjän päättymistä todeta, ettei normaalista toimivallasta poikkeavan päätösvallan käytölle ole enää perusteita.

66 a §:n mukaan tietoturvallisuuden hallinta sisältyy hyvinvointialueen johtamisjärjestelmään osana riskienhallintaa, sisäistä valvontaa ja varautumista, ja sen on katettava koko hyvinvointialuekonserni. Hyvinvointialuejohtaja vastaa tietoturvallisuuden kokonaisvaltaisesta johtamisesta ja ohjauksesta hyvinvointialueella. Varmistaa, että tietoturvapoliittikka, tietoturvaa koskevat ohjeet- ja riskienhallintatoimenpiteet ovat ajantasaisia, resursoituja ja toimeenpantu koko hyvinvointialuekonsernissa.

66 b §:n mukaan hyvinvointialueella on oltava nimetty kyberturvasta vastaava viranhaltija, joka vastaa hyvinvointialueen teknisestä ja hallinnollisesta tietoturvasta kokonaisuutena sekä vastaa ICT-valmiussuunnittelun organisoinnista. Hyvinvointialue varmistaa henkilötietojen käsittelyn ja tietojärjestelmien turvallisuuden riskienhallinnan, sisäisen valvonnan ja jatkuvuussuunnittelun keinoin.

88 §:n mukaan aluevaltuusto päättää varautumisen ja valmiussuunnittelun periaatteista.

Aluehallitus päättää varautumisen ja valmiussuunnittelun järjestämisen käytännön toteuttamisesta aluevaltuuston päättämien periaatteiden mukaisesti. Aluehallitus nimeää kokonaisturvallisuudesta vastaavan viranhaltijan. Toimialajohtajat vastaavat palvelutuotannon osalta varautumisesta ja valmiussuunnittelusta.

Kokonaisturvallisuudesta vastaava viranhaltija vastaa varautumisen ja valmiussuunnittelun tehtävien ja toimeenpanon yhteensovittamisen ja raportoinnin koordinoinnista sekä raportoinnista.

Varautumisen ja valmiussuunnittelun tulee kattaa myös kyberuhkiin ja tietojärjestelmiin kohdistuviin häiriöihin varautuminen.

Kyberturvasta vastaava viranhaltija osallistuu varautumissuunnitelmien laatimiseen ja ylläpitoon. Tietoturvallisuuden ja tietosuojaan liittyvä valmius suunnitellaan osana tietoturvapoliittikkaa ja varautumiseen liittyviä ohjeistuksia.

3.1 Organisaatio ja resurssit

Kuva: Päijät-Hämeen hyvinvointialueen organisaatiorakenne

[Tarkemmat hyvinvointialueen organisaatiokaaviot.](#)

Henkilöstö

Hyvinvointialueella työskentelee noin 8 000 henkilöä, ja se on Päijät-Hämeen suurin työnantaja.

Varautumisen ja valmiussuunnittelun näkökulmasta hyvinvointialueella tulee varmistaa, että henkilöstön sijaisuusjärjestelyt on suunniteltu siten, että häiriötilanteen johtaminen ei häiriinny ja että hyvinvointialue kykenee hoitamaan pitkäkestoisiakin häiriötilanteita etukäteen sovitulla sijaisuusjärjestelyillä.

Kaikki sellaiset tehtävät, jotka ovat kriittisiä häiriötilanteen hoitamisen kannalta tulee arvioida ja niihin tulee osoittaa sijainen. Sijaisuusjärjestelyt tulee olla kirjattuna ja häiriötilanteen johtamista sijaisjärjestelyin tulee myös harjoitella. Toimialat vastaavat siitä, että kaikki kriittiset tehtävät on suojattu sijaisuusjärjestelyin. Henkilöstön ja ajoneuvojen poikkeusolojen varaamiskäytännöt on kuvattu kappaleessa 4.8.

Resurssit

Hyvinvointialue tuottaa palveluja useissa eri toimipisteissä, joihin kuuluvat muun muassa palvelupisteet, asumispalveluyksiköt, sairaalat, sote-keskukset, hammashoitolat, koulut, oppilaitokset sekä pelastusasemat. Lisäksi hyvinvointialue järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon kotiin vietäviä palveluita.

Hyvinvointialueella on 11 sote-keskusta ja 2 sairaalaa. Päijät-Hämeen hyvinvointialueella sote-keskukset ovat joko laajan palvelun sote-keskuksia tai perustason sote-keskuksia.

Salpausselän kuntoutussairaala Jalmarissa on perusterveydenhuollon osastohoidon lisäksi vaativaa kuntoutusta tarvitsevien potilaiden palveluja ja geriatrian poliklinikka, joka on erikoistunut muistisairauksien ja muiden geriatristen oireyhtymien diagnosointiin ja hoitoon.

Alueen suurin terveydenhuollon yksikkö on Päijät-Hämeen keskussairaala (PHKS), joka on Suomen toiseksi suurin keskussairaala ja seitsemänneksi suurin erikoissairaanhoidon tuottaja. Päivystyksestä vastaa Akuutti24.

Päijät-Hämeen pelastuslaitoksella on välittömässä ympärivuorokautisessa valmiudessa kuusi vakinaista pelastusasemaa. Vakinaisten asemien lisäksi Päijät-Hämeen alueella toimii 20 sopimuspalokuntaa.

Tytär- ja osakkuusyhtiöt

Hyvinvointialueella on omistusta useissa yhtiöissä. Hyvinvointialueen Konserniohje ja omistajapoliittiset periaatteet -asiakirjan mukaan hyvinvointialueen konsernin tytäryhteisöjen tulee varautua mahdollisiin häiriötilanteisiin ja laatia vähintään lain sekä omistajan edellyttämät kirjalliset suunnitelmat toiminnan jatkuvuuden ja turvallisuuden varmistamiseksi. Tarvittavien riskienhallintaa koskevien (mm. toiminnan jatkuvuuden varmistamiseen ja turvallisuuteen liittyvien) suunnitelmien laatimisvastuiden tulee sisältyä myös tytäryhteisöjen mahdollisiin alihankinta- ja ostopalvelusopimuksiin.

Konserniyhtiöillä on velvollisuus osallistua hyvinvointialuekonsernin yhteiseen valmiussuunnitteluun ja varautumiseen liittyviin harjoituksiin. Lisäksi konserniyhtiöillä on viestinnälliset velvollisuudet erilaisissa poikkeustilanteissa. Hyvinvointialuekonsernin sisäinen hyvä yhteistyö valmiussuunnittelussa ja varautumisessa on olennaista hyvinvointialueen kokonaisturvallisuuden ylläpitämiseksi ja edistämiseksi.

[Hyvinvointialueen Konserniohje ja omistajapoliittiset periaatteet \(pdf-tiedosto\).](#)

Kriittiset palveluntuottajat

Hyvinvointialueella on useita kriittisiä palveluntuottajia, joiden tuottamat palvelut ovat merkittäviä hyvinvointialueen lakisääteisten tehtävien toteuttamisen kannalta. Palvelut liittyvät muun muassa logistiikkaan, ICT-palveluihin ja ruokahuoltoon.

Hyvinvointialueen sopimusperusteisen varautumisen toimintamalli kuvataan kappaleessa 7.3.

4 Valmiussuunnittelu ja varautumisen rakenteet

Hyvinvointialue tuottaa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluita. Laajan palvelukokonaisuuden vuoksi kaikille toimialoille kohdentuu erilaisia varautumiseen liittyviä vastuita, jotka tukevat hyvinvointialueen kokonaisvaltaista varautumista erilaisiin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Varautumisella ja hyvinvointialueen yhteisellä valmiussuunnittelulla luodaan kokonaisuus, jolla varmistetaan hyvinvointialueen toimintakyky normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa.

Hyvinvointialueen valmiussuunnittelussa tunnistetaan, arvioidaan ja analysoidaan toimintaympäristöön kohdistuvia uhkia sekä oman toiminnan haavoittuvuuksia, sekä kartoitetaan ja arvioidaan olemassa olevia ja tarvittavia resursseja erilaisten häiriötilanteiden hallinnassa. Lisäksi valmiussuunnittelun osana suunnitellaan toimintamalleja ja neuvotellaan eri yhteistyötahojen ja sidosryhmien kanssa esimerkiksi häiriötilanteiden aikaisesta tietojen välittämisestä ja yhteistoiminnasta. Kokonaisvarautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin muodostuu hyvinvointialuetta koskevasta valmiussuunnitelmasta, toimialojen valmiussuunnitelmista sekä muista ohjeista.

Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuolto sekä pelastustoimi ovat velvoitettuja varautumaan varautumista ja valmiussuunnittelua koskevan lainsäädännön mukaisesti. Toimialojen tulee lisäksi varautua vastuuministeriönsä (sosiaali- ja terveydenhuollolla sosiaali- ja terveysministeriö, pelastustoimella sisäministeriö) ohjeistuksien mukaisesti.

Hyvinvointialueen tukipalveluiden tehtävänä on tukea sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen lakisääteisten tehtävien järjestämistä häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Tukipalvelut vastaavat hyvinvointialueen tukitoimintojen valmiussuunnittelusta.

Varautumisen ja valmiussuunnittelun osalta toimijoiden vastuita ja tehtäviä on kuvattu hyvinvointialueen hallintosäännössä (kappale 3). Viranhaltijoiden toimivalta on kirjattu hallintosäätöön sekä hyvinvointialueen toimintaohjeeseen, joka määrittelee henkilöstöpäätösvaltaa. [Hyvinvointialueen toimintaohje \(pdf-tiedosto\)](#).

4.1 Varautumisen ja valmiussuunnittelun tarkoitus ja tavoitteet

Hyvinvointialueen varautumisvelvollisuudesta säädetään valmiuslain (1552/2011) 12 §:ssä.

Varautumisvelvollisuudella tarkoitetaan, että hyvinvointialueen tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen tarkoituksena on varmistaa väestölle terveyden ja toimintakyvyn kannalta keskeiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, sekä välttämätön toimeentulo häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Pelastustoimen varautumisen tarkoituksena on kaikissa turvallisuustilanteissa turvata väestön avunsaanti, suojata ihmisiä, omaisuutta ja ympäristöä onnettomuustilanteissa sekä ennaltaehkäistä onnettomuuksia. Palveluiden turvallisuus ja jatkuvuus ovat tärkeä osa laadukasta palvelutuotantoa.

Valmiussuunnittelulla suojataan myös hyvinvointialueen henkilöstöä, infrastruktuuria ja toimintoja sekä varmistetaan toiminnan jatkuvuus häiriötilanteissa.

5 Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen varautumisen kansalliset rakenteet

Varautumisen ja valmiuden kansalliset rakenteet koostuvat kutakin toimialaa/toimintoa koskevasta lainsäädännöstä sekä toimialaa ohjaavan ministeriön ohjeistuksesta.

Valmiuslain (1552/2011) 13 §:n mukaan varautumista johtaa ja valvoo valtioneuvosto sekä kukin ministeriö toimialallaan. Kukin ministeriö yhteensovittaa varautumista omalla toimialallaan. Varautumisen yhteensovittamisesta valtioneuvostossa säädetään erikseen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin johtavat, valvovat ja yhteensovittavat sosiaali- ja terveysministeriö sekä sisäministeriö toimialoillaan.

5.1 Sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliset rakenteet

Kansallisesti sosiaali- ja terveysministeriöllä (STM) on ylin ohjausvalta sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisessa. STM vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon strategisesta ohjauksesta, lainsäädännöstä ja valtakunnallisista linjauksista. STM ohjaa mm. hyvinvointialueita, Kelaa, THL:ää, LVV:a ja muita kansallisia toimijoita.

STM:lle on säädetty päätösvaltaa vakavammissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa, jolloin ministeriö voi ottaa hyvinvointialueilta häiriötilanteen johtaakseen tai siirtää johtovastuun jollekin hyvinvointialueelle. Ministeriön päätöksenteon tukea on kansallinen valmiusryhmä, joka koostuu hyvinvointialueiden, Puolustusvoimien ja valtionhallinnon muista edustajista.

Kansallinen päätöksenteko perustuu sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekuvaan, jota kerätään hyvinvointialueilta ja valtion viranomaisilta.

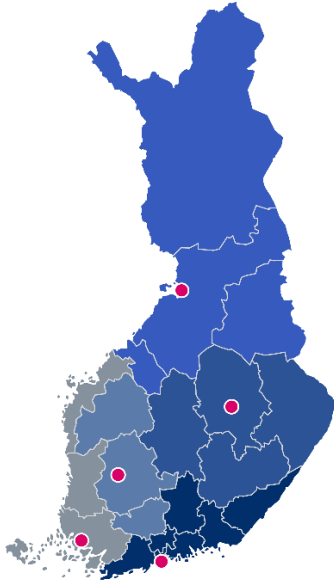
5.2 Pelastustoimen kansalliset rakenteet

Pelastustoimen varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin johtaa, valvoo ja yhteen sovittaa sisäministeriö. Sisäministeriö huolehtii pelastustoimen valtakunnallisista valmisteluista ja järjestelyistä sekä yhteensovittaa eri ministeriöiden ja toimialojen toimintaa pelastustoimessa.

Valtiovarainministeriön hallinnonalaan kuuluvan Lupa- ja valvontaviraston Pelastustoimen ja varautumisen toimialan tehtäviin kuuluu pelastustoimen valvonnan ja arvioinnin lisäksi varautumisen alueellisen yhteistyön järjestäminen, alue- ja paikallishallinnon turvallisuussuunnittelun edistäminen ja sisäministeriön tukeminen.

6 Etelä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoiminnan yhteistyöalueet

Suomessa on viisi sosiaali- ja terveydenhuollon ja viisi pelastustoiminnan yhteistyöaluetta (YTA), jotka vastaavat maantieteellisesti toisiaan.

Kuva: Etelä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalue

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoiminnan yhteistyöalueet (SOTE YTA ja PELA YTA) ovat hyvinvointialueiden muodostamia maantieteellisiä alueita, jotka edistävät yhteistyötä ja toiminnan yhteensovittamista. Niiden tarkoituksena on varmistaa sote-palvelujen ja pelastustoimen järjestäminen, kehittäminen ja tehokkuus alueellisesti. Alueellisen tason toimijoita ovat Etelä-Suomen yhteistyöalueen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus (E-S YTA SOTE VAKE) ja pelastustoimen eteläisen yhteistyöalueen tilanne- ja johtokeskus (ETELÄ JOKE).

6.1 Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalue

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuolto kuuluu Etelä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueeseen (E-S SOTE YTA), joka on maantieteellisesti vastaava alue kuin pelastustoiminnan yhteistyöalue (E-S PELA YTA). E-S SOTE YTA -yhteistyön järjestämisen koordinoinnista vastaa HUS-yhtymä.

HUS-yhtymä (yliopistollinen sairaala)	
Etelä-Karjalan hyvinvointialue	Kymenlaakson hyvinvointialue
Helsingin kaupunki	Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
Itä-Uudenmaan hyvinvointialue	Päijät-Hämeen hyvinvointialue
Keski-Uudenmaan hyvinvointialue	Vantaan ja Keravan hyvinvointialue

Kuva: Etelä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalue

Etelä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueen yhteistyösopimus

Järjestämislain 36 §:ssä säädetään, että samaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyö alueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden (sekä Helsingin kaupunki ja HUS-yhtymä Etelä Suomen yhteistyöalueella) on tehtävä yhteistyösopimus valtuustokausittain. Yhteistyösopimuksen tarkoituksena on varmistaa yhteistyöalueeseen kuuluvien osapuolten työnjako, yhteistyö ja yhteensovittaminen siltä osin kuin se on tarpeellista niiden lakisääteisten tehtävien toteutumisen ja sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusvaikuttavuuden turvaamiseksi.

Yhteistyösopimus pitää sisällään sopimuksen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumisesta sekä järjestämislain 51 §:n 2 momentissa tarkoitetun valmiuskeskuksen toiminnan järjestämisestä. Yhteistyösopimuksessa on sovittava sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen ja valmiuden osalta:

- 1) hyvinvointialueiden yhtenäisestä valmiussuunnittelusta yliopistollista sairaalaa ylläpitävän hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän ohjaamana;
- 2) hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon resurssien käyttämisestä, ohjaamisesta ja johtamisesta yhden hyvinvointialueen voimavarat ylittävissä häiriötilanteissa tai poikkeusoloissa;
- 3) yhteistyöalueen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiutta ja varautumista ohjaavan ryhmän perustamisesta ja toiminnasta;
- 4) järjestämislain 51 §:ssä tarkoitetun sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksen rakenteista ja toimintatavoista siten, että valmiuskeskukset toimivat valtakunnallisesti yhtenäisellä tavalla ja voivat tarvittaessa tukea tai korvata muiden yhteistyöalueiden valmiuskeskusten tehtäviä.

Yhteistyöalueen tilannekuva sekä toiminnan koordinaatio normaalitilanteessa perustuvat yhteistyösopimuksessa määritettyihin sote-varautumisen ja valmiuden yhteistyörakenteisiin.

Etelä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuden ja varautumisen neuvottelukunta

Etelä-Suomen yhteistyöalueelle nimettävä sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuden ja varautumisen neuvottelukunta toimii alueellisena strategisena ohjausryhmänä, joka vastaa varautumisen ja valmiussuunnittelun yhteensovittamisesta. Se päättää resurssien kohdentamisesta tilanteissa, joissa yhden osapuolen voimavarat eivät riitä, sekä ohjaa alueellista valmius- ja tilannekeskustoimintaa. Neuvottelukunta varmistaa suunnitelmien ajantasaisuuden, koordinoi viranomaisyhteistyötä, hyväksyy harjoitussuunnitelmat ja seuraa sopimusrakenteiden toimivuutta. Lisäksi se ohjaa asiantuntijasihteeristöä ja päättää ensihoidon ohjausryhmän toiminnasta poikkeusoloissa.

Etelä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus (E-S SOTE VAKE)

HUS Valmiuskeskus toimii Etelä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksena. Tehtävät on määritetty sote-järjestämislain (612/2021) 51 §:ssä ja keskeiset toiminnot yhteistyösopimuksessa (luku 8). Vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa E-S VAKE jatkaa näiden tehtävien toteuttamista. Tehtävien toteuttamisessa priorisoidaan häiriötilanteen edellyttämät toimenpiteet sekä E-S YTA valmiusjohtoryhmältä saadut toimeksiannot.

Valmiuskeskuksen osana on ympärivuorokautisesti toimiva **Tilannekeskus**. Tilannekeskus toimii tilannekuva- ja hälytystoimintojen operatiivisena toimintayksikkönä ja päivystyksellisenä yhteyspisteenä myös muille viranomaisille ja sidosryhmille sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteissa.

[Etelä-Suomen yhteistyöalueen yhteistyösopimus](#)

Kuva: Etelä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen ja valmiuden yhteistyörakenteet

6.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelu

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon varautuminen perustuu ennakolta tehtäviin valmiussuunnitelmiin, joiden yhtenäistä valmistelua E-S SOTE YTA:lla ohjaa HUS-yhtymä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnitelmat kuvaavat varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin sekä antavat tarpeellisia tietoja ja toimintaohjeita häiriötilanteiden hoitamiseen.

Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelu pohjautuu kansalliseen ja alueelliseen riskiarvion ja niissä esitettyihin riskeihin. Kansallisen riskiarvion perusteella STM on valinnut uhkamalleja, joihin sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden on ensisijaisesti varauduttava ja Alueellisessa riskiarviossa on tunnistettu merkittäviä alueellisia onnettomuustilanteita.

Uhkamalleja ovat esimerkiksi:

- erilaiset pandemiat ja muut terveysturvallisuuden häiriöt,
- sotilaallisen voiman käyttö,
- terroristiset ja muut väkivaltaiset iskut,
- kyberhyökkäykset,
- voimahuollon häiriöt,
- laajamittainen maahantulo,
- CBRN-uhat (kemialliset, biologiset, säteily- ja ydinuhat).

Hyvinvointialueella tehdään kansallisen ja alueellisen riskiarvion perusteella riskiarvio sosiaali- ja terveydenhuollolle. Riskiarviossa tulee kuvata itse riskien kuvauksien lisäksi, mitä toimenpiteitä kukin riski saattaa toteutuessaan aiheuttaa sosiaali- ja terveydenhuollolle ja niiden palveluihin. Sosiaali- ja terveydenhuollon riskiarvio toteutetaan osana sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnitelmaa.

Sosiaalihuollon varautumisen kokonaisuudesta vastaa Päijät-Hämeen hyvinvointialueen perhe- ja sosiaalipalvelujen (PESO) toimialajohtaja, joka on sosiaalihuollon johtava viranhaltija.

Terveystenhuollon varautumisen kokonaisuudesta vastaa Päijät-Hämeen hyvinvointialueen terveys- ja sairaanhoitopalvelujen (TESA) toimialajohtaja, joka on terveydenhuoltolain 57§:n mukainen toiminnasta vastaava lääkäri (johtajaylilääkäri).

Kokonaisuutena sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelu vaatii tiivistä yhteistyötä toimialojen välillä, sillä useat asiakokonaisuudet koskettavat useaa toimialaa.

6.3 Pelastustoiminnan yhteistyöalue

Päijät-Hämeen pelastuslaitos kuuluu Etelä-Suomen pelastustoiminnan yhteistyöalueeseen (E-S PELA YTA), joka on maantieteellisesti vastaava alue kuin sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalue (E-S SOTE YTA). E-S PELA YTA -yhteistyön järjestämisestä vastaa Helsingin kaupungin pelastuslaitos. PELA YTA alueella toimii kolme työryhmää, joissa suunnitellaan pelastustoimintaa, väestönsuojelua ja onnettomuus- ja varautumisviestintää. Päijät-Hämeen pelastuslaitos toimii kaikissa näissä ryhmissä.

Helsingin kaupungin pelastuslaitos	
Etelä-Karjalan pelastuslaitos	Kymenlaakson pelastuslaitos
Itä-Uudenmaan pelastuslaitos	Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos
Keski-Uudenmaan pelastuslaitos (kattaa Vantaa-Keravan ja Keski-Uudenmaan hyvinvointialueet)	Päijät-Hämeen pelastuslaitos

Kuva: Etelä-Suomen pelastustoiminnan yhteistyöalue

E-S PELA YT-alueella toimii ympärivuorokautisesti pelastustoiminnan tilanne- ja johtokeskus (ETELÄ JOKE), jonka tehtäviin kuuluu muun muassa tilannekuvan ylläpitäminen, pelastustoiminnan tukeminen ja tarvittaessa pelastustoiminnan johtaminen.

Sisäministeriön ohjeessa "Pelastustoiminnan johtamisen valtakunnallisista yleisjärjestelyistä" kuvataan pelastustoiminnan järjestelyjä hyvinvointialueen, pelastustoiminnan yhteistyöalueen sekä valtakunnallisella tasolla. Ohjetta täydentävät muut valtakunnalliset, pelastustoiminnan yhteistyöalueiden ja pelastuslaitosten pelastustoiminnan johtamiseen laaditut ohjeet ja suunnitelmat. Pelastustoiminnan toimintavalmius, mukaan lukien johtamisjärjestelmä, suunnitellaan ja mitoitetaan paikallisia, alueellisia ja kansallisia tarpeita sekä onnettomuusuhkia ja muita uhkia varten pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohjeen mukaisesti. Pelastustoiminnan johtamisjärjestelmän tehtävänä on mahdollistaa pelastustoiminnan johtaminen valtakunnallisesti yhtenäisellä tavalla, kaikissa turvallisuustilanteissa.

Pelastuslain (379/2011) 47§:n mukaan pelastuslaitosten tulee laatia pelastustoiminnan yhteistyöalueen puitteissa tapahtuvaa johtamista ja pelastustoiminnassa tarvittavan avun antamista koskevat suunnitelmat yhteistoiminnassa keskenään ja pelastustoiminnan yhteistyön järjestämisestä vastaavien pelastuslaitosten johdolla. Pelastustoimen valtakunnallista johtamista ja yhteistoimintaa koskevat suunnitelmat tulee laatia sisäministeriön johdolla ja yhteistyössä pelastuslaitosten kanssa.

Pelastustoimen järjestämislaissa on säädetty, että seuraavia pelastustoimeen kuuluvia hyvinvointialueen tehtäviä voidaan koota hyvinvointialueesta annetun lain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla suurempiin kokonaisuuksiin yhden tai useamman hyvinvointialueen järjestettäväksi:

1. Valtakunnalliset ja alueelliset tilanne- ja johtokeskusjärjestelyt ja muu pelastustoiminnan johtamisen edellytyksenä oleva erityisvalmius;

2. kemiallisten ja säteilytilanteiden ja muun vaativan pelastustoiminnan edellytyksenä oleva erityisvalmius;
3. merellinen pelastustoiminta;
4. öljyvahinkojen torjunta merialueen rannikolla ja saaristossa sekä laajoilla sisävesialueilla;
5. pelastustoimeen kuuluvan kansainvälisen avun antamisen tai vastaanottamisen edellytyksenä oleva erityisvalmius;
6. pelastustoimen poikkeusoloihin varautumisen edellytyksenä olevat materiaaliset valmiudet ja poikkeusolojen toiminnan etukäteisvalmisteluiden alueellinen koordinaatio.

6.4 Pelastustoimen valmiussuunnittelu

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen pelastustoimen varautuminen perustuu ennakolta tehtäviin valmiussuunnitelmiin. Pelastustoimi varautuu oman toimintansa jatkuvuuteen osana Päijät-Hämeen hyvinvointialuetta, YT-aluetta ja kansallisia pelastustoimen rakenteita.

Pelastustoimen valtakunnallisten strategisten tavoitteiden 2023–2026 mukaisesti pelastustoimella on välitön kyky toimia suunnitellusti kaikissa turvallisuustilanteissa varmistaen pelastustoimen alueellisen ja valtakunnallisen valmiuden sekä varautumisen väestön suojaamiseksi kaikissa olosuhteissa.

Pelastustoimen viranomaisten on varauduttava (Pelastuslaki 64 §) toimialaansa kuuluvien väestönsuojelutehtävien hoitamiseen riittävin suunnitelmin ja etukäteen tapahtuvin valmisteluin:

1. huolehtimalla väestönsuojelutehtävien edellyttämästä sodan ajan uhkien ja niiden vaikutusten arvioinnista;
2. kouluttamalla ja varaamalla henkilöstöä ja väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstöä sekä muuta henkilöstöä väestönsuojelutehtäviin;
3. huolehtimalla väestönsuojelun johtamis-, valvonta- ja hälytysjärjestelmien perustamisesta ja ylläpidosta;
4. varautumalla valmiuslain 121 §:ssä tarkoitettuun väestön siirtämiseen; sekä
5. huolehtimalla muistakin näitä vastaavista toimenpiteistä.

Edellä 1 momentissa säädetyn lisäksi pelastustoimen viranomaisten varautumisesta poikkeusoloihin säädetään valmiuslaissa.

Pelastustoimen vastuulle kuuluu laajoja väestönsuojelullisia tehtäviä. Pelastustoimi varautuu näiden tehtävien hoitamiseen muun muassa suunnitelmin sekä ylläpitämällä järjestelmiä ja rekistereitä.

Väestön suojaaminen

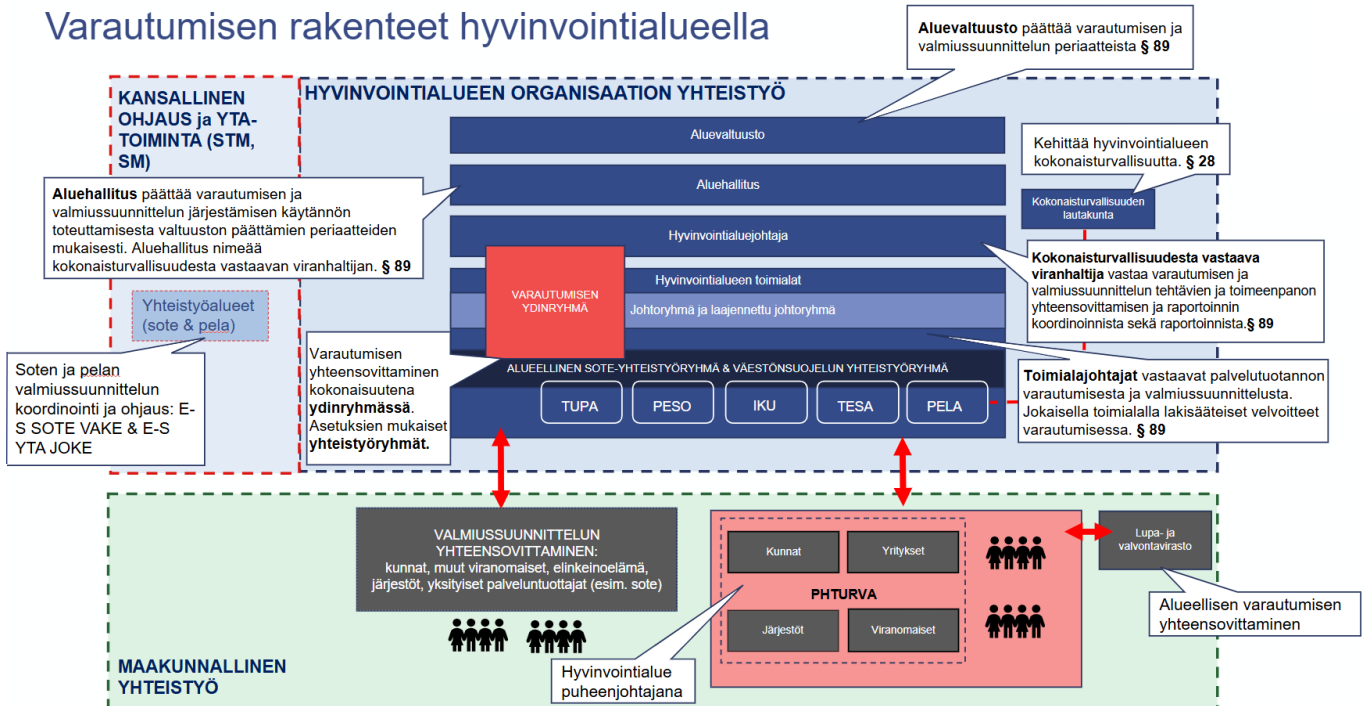
Kuva: Väestön suojaaminen

Pelastustoimen varautumisen kokonaisuudesta vastaa pelastustoimen toimialajohtaja (pelastusjohtaja).

7 Varautuminen ja valmius Päijät-Hämeessä ja hyvinvointialueella

Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen varautumisen ja valmiuden yhteensovittaminen toteutetaan hyvinvointialueelle perustetuilla yhteistyöryhmillä ja osallistumisella kansallisiin, alueellisiin ja paikallisiin yhteistyöfoorumeihin.

Varautumisen rakenteet hyvinvointialueella

Kuva: Varautumisen rakenteet hyvinvointialueella

Varautumisen ydinryhmä

Hyvinvointialueen varautumisen ydinryhmän tehtävänä on yhteensovittaa ja ohjata varautumisen ja valmiussuunnittelun kokonaisuutta hyvinvointialueella kaikkien toimialojen, yhteistyöalueen ja maakunnan alueen kesken.

Ydinryhmän jäseniä ovat

- tulosaluejohtaja (riskienhallinta ja turvallisuus)
- valmiuspäällikkö (riskienhallinta ja turvallisuus)
- valmiuspäällikkö (pelastustoimi)

7.1 Maakunnalliset yhteistyörakenteet

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöryhmä

Valtioneuvoston asetuksen (308/2023) 3 §:n mukaan hyvinvointialueen on sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskeissa valmiussuunnitelmissaan otettava huomioon niiden yhteensopivuus alueensa pelastustoimen, kuntien ja yhteistyöalueen muiden hyvinvointialueiden kanssa. Tämän tehtävän tukemiseksi hyvinvointialueella on oltava alueellinen yhteistyöryhmä ohjaamaan ja yhteen sovittamaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiutta ja varautumista.

Alueellisessa yhteistyöryhmässä tulee olla perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalihuollon ja pelastustoimen edustus sekä asiantuntemusta ainakin ympäristöterveydenhuollosta ja alueen kuntien varautumisesta. Päijät-Hämeen hyvinvointialueella alueellisen yhteistyöryhmän puheenjohtajana toimii hyvinvointialueen valmiuspäällikkö.

Väestönsuojelun yhteistyöryhmä

Valtioneuvosto on tehnyt asetuksen yhteistoiminnasta väestönsuojeluun varautumisessa (570/2024) 2§:n Hyvinvointialueella on asetuksen mukainen Väestönsuojelun yhteistyöryhmä. Yhteistyöryhmän tehtävänä on hyvinvointialueen pelastustoimen ja muiden hyvinvointialueen alueella toimivien viranomaisten vastuulla olevien väestönsuojelutehtäviin varautumisen ja suunnitelmien yhteensovittaminen.

Yhteistyöryhmässä tulee olla jäsen ainakin pelastustoimesta, Puolustusvoimista, sosiaali- ja terveystoimesta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta, aluehallintovirastosta sekä alueen kunnista. Yhteistyöryhmässä voi olla jäseniä myös muista viranomaisista. Yhteistyöryhmä voi kutsua asiantuntijoita kuultavaksi

Päijät-Hämeen turvallisuus- ja valmiustoimikunta PHTURVA

Päijät-Hämeen alueella toimii, säännöllisesti kokoontuva, hyvinvointialueen toimialojen, kuntien, viranomaisten, elinkeinoelämän ja vapaaehtoisjärjestöjen edustajista koostuva turvallisuus- ja valmiustoimikunta PHTURVA. PHTURVA toimi vuosina 2018–2026 PELA:n fasilitoimana. Vuonna 2026 vastuu siirtyi hyvinvointialueen tukipalveluille. PHTURVA:n puheenjohtajana toimii tukipalveluiden toimialajohtaja.

PHTURVA:n tavoitteita vuodesta 2026 alkaen ovat yhteistyöverkostona toimiminen, yhtenäisen toimintamallin luominen kriiseihin ja häiriötilanteisiin sekä asukkaiden ja yhteisöjen resilienssin vahvistaminen.

7.2 Yhteistyö ja virka-apu

Hyvinvointialue tekee viranomaisyhteistyötä useilla tasoilla. Kansallisen tason yhteistyötoimijoita ovat mm. ministeriöt, valtion virastot ja puolustusvoimat. Paikallisella tasolla yhteistyötä tehdään muun muassa kuntien, yritysten, järjestöjen, sekä poliisin kanssa. Hyvinvointialue on mukana useissa varautumiseen liittyvissä yhteistyöryhmissä, kuten esimerkiksi Päijät-Hämeen turvallisuus- ja valmiustoimikunnassa, PHTURVA:ssa. Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa yhteistyötä tehdään monien tahojen, kuten kuntien, poliisin, puolustusvoimien sekä huoltovarmuuskriittisten yritysten kanssa.

Valmiussuunnittelua tehdään yhteistyössä puolustusvoimien kanssa koskien muun muassa sodan ajan vaikutuksia yhteiskuntaan ja erityisesti Päijät-Hämeeseen, henkilöstön varaamista ja kouluttamista, lääkkeitä ja lääkintämateriaalia, evakuointijärjestelyjä, kuljetuskalustoa sekä poikkeusolojen lääkintähuollon koulutusta. Hyvinvointialueen ja puolustusvoimien terveydenhuoltoa koskevat alueelliset yhteistyösopimukset sisältävät suunnitelmat resurssien yhteiskäytöstä normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Hyvinvointialueen viranomaiset voivat tarpeen vaatiessa tehdä virka-apupyynnön eri viranomaisille. Virka-apupyynnön voi tehdä, mikäli omat resurssit eivät riitä tai niitä ei ole jonkin asian hoitamiseen. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (612/2021) 53 §:ssä on säädetty Poliisin, Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen ja pelastusviranomaisten velvollisuudesta antaa virka-apua hyvinvointialueille ja HUS-yhtymälle.

Pelastuslain 46 §:n mukaan puolustusvoimien tulee osallistua pelastustoimintaan antamalla käytettäväksi pelastustoimintaan tarvittavaa kalustoa, henkilöstöä ja asiantuntijapalveluja siten kuin siitä puolustusvoimista annetussa laissa (551/2007) säädetään. Pelastuslain 49 §:ssä säädetään valtion,

hyvinvointialueen ja kunnan viranomaisten velvollisuudesta antaa virka-apua ja asiantuntija-apua pelastusviranomaisille ja Rajavartiolaitselle.

7.3 Hyvinvointialueen varautuminen

Hyvinvointialueella on sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuu kaikissa turvallisuustilanteissa ja hyvinvointialue on velvollinen varmistamaan sen tehtävien hoitaminen mahdollisimman hyvin normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa. Hyvinvointialueen toimialat vastaavat oman palvelutuotantonsa varautumisesta. Hyvinvointialueen tukitoimintojen tehtävänä on tukea sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen lakisääteisten tehtävien toteutumista. Tukitoimintojen valmiussuunnittelulla varmistetaan hyvinvointialueen toiminnan jatkuvuus sekä luodaan edellytyksiä lakisääteisten tehtävien hoitamiselle.

Materiaalinen varautuminen

Hyvinvointialue vastaa materiaalisesta varautumisestaan häiriötilanteiden ja poikkeusolojen varalta. Hyvinvointialue tekee yhteistyötä materiaallisen varautumisen osalta ministeriöiden yhteistoiminta-alueiden sekä Huoltovarmuuskeskusten kanssa. Hyvinvointialue noudattaa materiaalihankinnoissaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016).

Hyvinvointialue varautuu lisäksi logistiikan toteuttamiseen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa yhteistyössä sopimuskumppaneidensa kanssa.

Hyvinvointialueen väestönsuojelutehtäviä

Pelastuslain (2011/379) 65 §:n mukaan viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset, jotka ovat velvollisia varautumaan väestönsuojeluun, ovat velvollisia laatimaan pelastusviranomaisen johdolla ja yhteistoiminnassa keskenään tarpeelliset suunnitelmat tehtäviensä hoitamisesta väestönsuojelussa. Hyvinvointialueen pelastustoimelle on annettava selvitykset väestönsuojeluun käytettävissä olevista voimavaroista. Pelastustoimi voi lisäksi saada valmiuslain (2011/1552) 17 luvun mukaisia lisätoimivaltuuksia väestönsuojelutehtävien suorittamiseksi.

Sosiaalihuolto on pelastuslain (2011/379) 46 §:n mukaan velvollinen osallistumaan pelastustoiminnan tukemiseen ja väestön suojeluun. Sosiaalihuollolle on täsmennetty vastuu onnettomuuksien uhrien ja evakuoitujen väestön majoituksesta, ruokahuollosta, vaatetuksesta ja muusta perushuollosta sekä avustaminen pelastushenkilöstön huollossa. Lisäksi sosiaali- ja terveyspalveluiden on huolehdittava psykososiaalisen tuen ja palveluiden järjestämisestä.

Poikkeusoloissa väestön suojaamiseksi ja väestönsuojelun johtamisen tehostamiseksi pelastustoimen viranomaiset, hyvinvointialueet ja kunnat perustavat johtokeskuksia sekä sammutus-, pelastus-, ensiapu-, huolto-, raivaus- ja puhdistustehtäviä tai muita näihin rinnastettavia, väestön suojaamiseksi välttämättömiä tehtäviä varten väestönsuojelumuodostelmia.

Hyvinvointialueen viranomaisten suunnittelu- ja johtovastuulle kuuluvia väestönsuojelutehtäviä ovat:

Tehtävä	Vastuutaho
Hälytystoiminta ja väestön varoittaminen	PELA
Evakuoinnit	PELA, SOTE
Omatoiminen suojautuminen	PELA
Pelastustoiminta	PELA
Lääkintähuolto, ensiapu ja psykososiaalinen tuki	SOTE
Sammutustoiminta	PELA

Vaarallisten alueiden tiedustelu ja merkitseminen	PELA
Puhdistustoiminta ja vastaavat suojelutoimenpiteet	PELA
Tilapäismajoituksen järjestäminen	SOTE
Avustaminen elintärkeiden kohteiden säilyttämiseksi	PELA, SOTE

Varaaminen

Hyvinvointialueen on huolehdittava henkilöstönsä riittävydestä kaikissa olosuhteissa. Asevelvollisuuslain 89 §:ssä (1438/2007) on määritelty palvelukseen kutsumatta jättäminen yleisen tai sotilaallisen edun vuoksi. Siviilipalveluslain 67 §:ssä määritellään sama asia siviilipalvelusvelvollisten osalta.

Henkilövaraamisella varmistetaan hyvinvointialueen henkilöresurssi ja oman toiminnan jatkuminen kaikissa olosuhteissa, etenkin poikkeusoloissa. Hyvinvointialueen tulee varmistua henkilöstön riittävydestä poikkeusolojen tehtäviin tekemällä tarvittavat varaukset Puolustusvoimille sekä Siviilipalveluskeskukselle ase- ja siviilipalvelusvelvollisille. Toimialat arvioivat oman henkilöstönsä varaamisen tarpeellisuutta.

Hyvinvointialueen tulee myös varmistua siitä, että sen sopimuskumppaneiden varaamisjärjestelyt on otettu huomioon suunnittelussa.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen toiminnan riittävä suorituskkyky poikkeusoloissa varmistetaan osaltaan ajoneuvo- ja työkonevarausten avulla.

Kouluttaminen ja harjoittelu

Hyvinvointialue järjestää henkilöstölle ja toimialoille määräajoin varautumiseen liittyviä koulutuksia. Harjoittelulla varmistetaan henkilöstön toimintakyky häiriötilanteissa ja testataan eri suunnitelmien perusteella tehtävien toimenpiteiden vaikutusta.

Hyvinvointialue osallistuu aktiivisesti maakunnalliseen sekä valtakunnalliseen harjoitustoimintaan ja pyrkii yhteisellä harjoittelulla yhteensovittamaan ja kehittämään valmiutta toimia häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Hyvinvointialue ohjaa osaltaan maakunnallista harjoitustoimintaa varautumisen verkostojen avulla.

Sopimusperusteinen varautuminen

Hyvinvointialueen hankintaohjeen mukaan kriittisiä palveluja koskevissa sopimuksissa tulee noudattaa jatkuvuuden hallinnan suosituksia. Sopimuksissa noudatetaan hyvinvointialueen hankintaohjeen mukaista toimintatapamallia tarvittavin osin.

Palvelu- ja toimitussopimuksiin on kirjattava lausekkeet kumppanin tehtävistä ja velvoitteista vakavien häiriöiden tai poikkeusolojen aikana. Sopimuskumppanit jaetaan kolmeen eri kategoriaan riippuen siitä kuinka kriittistä palvelua he tuottavat.

Hyvinvointialueen sopimuksissa on noudatettava hankintaohjeen tärkeysjärjestelyä.

- **Kriittinen / ei korvattavissa:** välitön uhka terveydelle ja hyvinvoinnille, suora uhka palvelutuotannon ydintoiminnoille, mahdollisuus vaihtoehtojen ja tilapäisten järjestelyjen tekemiseen mahdotonta tai vie hyvin pitkän ajan.
- **Tärkeä / vaikeasti korvattavissa:** viiveellä syntyvä tai välillinen uhka terveydelle ja hyvinvoinnille, taloudellisia menetyksiä, vaihtoehtojen järjestelyjen tekeminen mahdollista mutta vie useita päiviä aikaa.

- **Normaali / korvattavissa:** pyritään häiriötilanteessa turvaamaan palvelu vähintään etukäteen määritellyllä minimitasolla, jolla asiakas/potilas selviytyy tilanteen aiheuttamista ongelmista, sopimuskumppani on helposti ja nopeasti korvattavissa esimerkiksi puitesopimusjärjestelyillä.

Jokaisessa hankintaprosessissa tulee tarkastella hankittavan kokonaisuuden kriittisyyttä ja vaikutuksia hyvinvointialueen lakisääteisiin tehtäviin normaalioloissa sekä poikkeusoloissa. Uusia sopimuksia tehdessä tai vanhoja uusittaessa vastuuyksikkö vaatii kriittisiä palveluja koskevista sopimuksistaan toiminnan jatkuvuuden hallinnan suositusten noudattamista.

Yksityisten palveluntuottajien varautuminen

Hyvinvointialueen on huolehdittava, että yksityisten palveluntuottajien kanssa tehtävissä sopimuksissa noudatetaan valtioneuvoston asetuksen hyvinvointialueiden varautumiseksi häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin (laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021) 4 §:ää. Sen mukaan hyvinvointialueen tulee laatiessaan sopimuksia sen järjestämisvastuulla olevasta toiminnasta yksityisten palveluntuottajien kanssa sopia tilannekuvan ylläpitämisestä ja välittämisestä hyvinvointialueen lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskukselle sekä ilmoitusmenettelystä häiriötilanteissa. Hyvinvointialueen tulee edellyttää palveluntuottajalta suunnitelmaa valmiudesta ja jatkuvuudenhallinnasta. Tämä tarkistetaan osana hyvinvointialueen omavalvontaa.

8 Hyvinvointialueen häiriötilanteen hallinta

Häiriötilanteen hallitsemiseksi niiden syntymistä ja kehittymistä seurataan tilannekuvatoiminnoilla. Hyvinvointialueen häiriötilanteen johtaminen perustuu normaaliolojen toiminnan johtamisrakenteeseen. Johtamisrakennetta muokataan häiriötilanteen kehittyessä. Häiriötilanteen kehittyessä hyvinvointialue säättää valmiuden tasoaan. Valmiuden tasot ohjaavat johtamista, toimintavalmiutta ja resurssien kohdentamista. Häiriötilanne voi kehittyä nopeasti tai pitkällä aikavälillä ja viestinnän merkitys korostuu voimakkaasti. Aikaisessa vaiheessa käynnistetyllä häiriötilanteen hallinnalla on mahdollista vaikuttaa palautumisen prosesseihin.

8.1 Häiriötilanteen johtaminen

Toimivaltainen viranomainen käyttää normaaleja toimintavaltuuksiaan myös häiriötilanteen johtamisessa. Häiriötilannejohtaminen käynnistetään, kun häiriö ilmenee tai sen toteutuminen on mahdollista.

Nopeasti kehittyvien häiriöiden hallitsemiseksi on laadittu johdon toimintaohje. Häiriötilanteen johtamisen mahdollistamiseksi perustetaan häiriötilanteen johtoelin, käynnistetään tilannekuvatoiminnot sekä tehostetaan viestintää. Ennakoivilla tilannekuvatoiminnoilla mahdollistetaan häiriötilanteiden tunnistaminen ja hallitsemistoimenpiteiden käynnistäminen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tilanteiden laajetessa johtoryhmätyöskentelyn ja yhteistoiminnan merkitys korostuu.

8.2 Tilannetietoisuus

Yhteinen tilannetietoisuus perustuu tilannekuvatoimintoihin. Se on olennainen johdon tuki häiriöiden hallitsemiseksi. Sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä pelastustoimessa on jatkuvasti kehittyviä tilannekuvatoimintoja.

Etelä-Suomen yhteistyöalueella (SOTE ja PELA) kootaan, jaetaan ja analysoidaan tilannekuvaa YTA-johtoisesti. Tilannekuva jaetaan hyvinvointialueen, yhteistyöalueen ja valtakunnallisen tason tilannekuviin. Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuolto sekä pelastustoimi muodostavat toimialoillaan tilannekuvatietoa ja jakavat sitä yhteistyöalueidensa edellyttämällä tavalla. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen yhteinen tilannekuva muodostuu hyvinvointialueen toimialojen, sopimuskumppaneiden, kuntien ja muiden sidosryhmien tuottamasta tilannetiedosta.

8.3 Valmiuden säätely

Etelä-Suomen yhteistyöalueen sosiaali- ja terveydenhuollossa on käytössä yhtenäiset valmiustasot. Päijät-Hämeen hyvinvointialue käyttää näitä sosiaali- ja terveydenhuollon valmiustasoja. Tämän lisäksi pelastustoimella on omat valmiudensäätelymekanisminsa.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen johto säättää organisaation kokonaisvalmiutta kolmiportaisesti vastaamaan turvallisuustilannetta.

Hyvinvointialueen valmiustasot ovat:

- **Perusvalmius**
- **Tehostettu valmius**
- **Täysvalmius**

Hyvinvointialueella on toimintaohje valmiuden säätelystä. Hyvinvointialueen toiminnoilla voi olla myös muita toimintavalmiuden säätelyn järjestelyitä.

8.4 Tehostettu viestintä

Häiriötilanteiden hallinta edellyttää tehostettua viestintää ja sen ensisijainen tavoite on hyvinvointialueen johdon tukeminen häiriötilanteen hallitsemiseksi sekä alueen kansalaisten turvaamiseksi. Hyvinvointialueelle on laadittu tehostetun viestinnän ohje.

Tehostettu viestintä on normaalin, päivittäin toteutettavan viestinnän tehostettu muoto, jonka sisältö, ajoitus ja toimenpiteiden laajuus määritellään tilannekohtaisesti. Viestinnässä kiinnitetään erityistä huomiota nopeuteen, tiheyteen ja monikanavaisuuteen. Tehostetun viestinnän vastuut ja johtosuhteet perustuvat normaaleihin viestintävastuuihin. Viestinnässä noudatetaan samoja periaatteita ja toimintatapoja kuin tavallisestikin. Tehostetun viestinnän tärkeimpänä tehtävänä on varoittaa ihmisiä, suojella heidän henkeään ja terveyttään sekä rajoittaa mahdollisia lisävahinkoja ihmisille tai omaisuudelle.

Sisäinen ja ulkoinen viestintä on aloitettava välittömästi häiriötilanteen tapahtuessa. Tällä estetään vääran tiedon leviäminen sekä tuotetaan luotettavaa ja totuudenmukaista tietoa henkilöstölle, sidosryhmille, sopimuskumppaneille ja kansalaisille. Kaikissa tilanteissa ensisijainen tiedotusvastuu on toimivaltaisella viranomaisella. Hyvinvointialueella on oikeus ja velvollisuus tiedottaa omasta toiminnastaan niitä asioita, joilla tuetaan häiriötilanteen hallintaa.

8.5 Palautuminen ja toiminnan kehittäminen

Palautuminen on osa häiriötilanteen hallintaa ja toimintakyvyn palauttaminen ennen häiriötilannetta olevalle tasolle vaatii henkilöresursseja, taloudellista panostamista, materiaalisia valmiuksia sekä aikaa suunnitelman toteuttamiseen. Ennakoiva palautumisen suunnittelu nopeuttaa tilanteen normalisoitumista ja vähentää ylimääräisistä resursseista aiheutuneita kustannuksia.

Palautumisprosessiin varataan tarvittavat resurssit ja otetaan huomioon omaan organisaatioon ja henkilöstöön liittyvät toimenpiteet sekä alueen väestöön ja toimintaympäristöön liittyvät toimenpiteet.

Häiriötilanteen jälkeen kerätään kokemukset tapahtumasta ja verrataan häiriötilanteessa tehtyjä toimia olemassa oleviin suunnitelmiin. Tarvittaessa toimintatapoihin, valmiussuunnitelmaan ja sen liitteisiin tehdään muutoksia. Tätä sovelletaan myös harjoitusten yhteydessä.

9 Valmiussuunnitelman päivittäminen

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen yleisen valmiussuunnitelman hyväksyy aluehallitus. Valmiussuunnitelma tarkastetaan ja tarvittaessa päivitetään kerran vuodessa tai aina kun turvallisuusympäristössä tapahtuu merkittäviä muutoksia. Suunnitelman tarkastamisesta ja päivittämisestä vastaa varautumisen ydinryhmä. Valmiussuunnitelma tuodaan hallituksen käsiteltäväksi kerran valtuustokaudessa tai kun suunnitelmaan tulee merkittäviä muutoksia.

10 Versiohallinta

Ver.	Pvm.	Muutos	Hyväksynyt
1.0	1.6.2023	Otsikkotaso	
1.1.	20.3.2024	Luonnos kommenteille johtoryhmään	
1.2.	26.3.2024	Muokattu kommenttien perusteella	
1.3	4.4.2024	Muokattu luonnos kommenteille johtoryhmään	
	18.8.2024	Aluehallitus hyväksynyt yleisen valmiussuunnitelman	
2.0	28.5.2026	Päivitetty suunnitelma kommenteille kokonaisturvallisuuden lautakuntaan	
	15.6.2026	Suunnitelma hyväksytty aluehallituksessa	